

Saksframlegg

Saksnr.: 2025/8642

Behandlet av	Møtedato	Utvalgssaksnr.
Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse	02.06.2025	

Bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø - Bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø - høringsuttalelse fra Buskerud fylkeskommune

Fylkeskommunedirektørens innstilling til vedtak:

1. Buskerud fylkeskommune støtter bevaringsstrategienes intensjoner om å legge til rette for at kulturmiljø blir sett på som en bærekraftig samfunnsressurs, sikre bredere engasjement og økt samhandling og medvirkning.
2. Fylkeskommunen mener strategiene inneholder konkrete prioriteringer og avgrensinger som gjør det mulig å spisse innsatsen mot utvalgte tema.
3. Fylkeskommunen vil påpeke at strategiene bør følges opp med en tydelig handlingsplan med ansvarsfordeling.
4. Fylkeskommunen forventer at strategien følges opp med målrettede ordninger for prosjekter og aktiviteter som setter både fylkeskommunen og andre aktører i stand til å initiere, planlegge og gjennomføre tiltak. Fylkeskommunen ser frem til å bidra aktivt i oppfølgingen av strategien, gitt at de nødvendige rammene og ressursene er på plass.
5. Fylkeskommunedirektøren bes legge frem en sak for hovedutvalget som konkretiserer fylkeskommunens oppfølging av bevaringsstrategiene. Saken skal ses i lys av ny regional plan.

13.05.25

Bente Bjerknes

Fylkesdirektør for kultur, næring og klima

Sammendrag

Buskerud fylkeskommune har Riksantikvarens Bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø og Bevaringsstrategi for næringers og industriens kulturmiljø på høring. Bevaringsstrategiene skal bidra til å strukturere, samordne og organisere innsatsen slik at de nasjonale målene innenfor kulturmiljøfeltet nås, med særlig vekt på målet om å ta vare på et mangfold av kulturmiljø.

Saken drøfter og beslutter Buskerud fylkeskommunes høringssvar til de to strategiene. Fristen for å oversende høringsuttalelse er 13. juni 2025.

Saksopplysninger

Om bevaringsstrategiene

I tråd med Melding St. 16 (2019-2020) om nye mål i kulturmiljøpolitikken, skal bevaringsarbeidet videreutvikles med fokus på engasjement, bærekraft og mangfold. Bevaringsstrategiene skal strukturere innsatsen for å oppnå disse målene ved å koordinere virkemidler og involvere ulike aktører. Bevaringsstrategiene skal bidra til vern og bruk av prioriterte kulturmiljø. Bevaringsstrategiene skal være et verktøy for en samlet innsats og et felles engasjement for å prioritere tiltak.

Riksantikvaren har i 2024 sendt Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljø og Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø på høring. Disse ble behandlet av Hovedutvalget for kultur, idrett og friluftsliv i sak 33/24 og 50/24.

Riksantikvaren skal, etter at høringen for Bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø og Bevaringsstrategi for næringers og industriens kulturmiljø er ferdig, levere sitt forslag til Klima- og miljødepartementet. Det er departementet som skal vedta strategiene.

Overordnede innsatsområder

Bevaringsstrategiene har fire overordnede innsatsområder som skal prioriteres for å nå de nasjonale målene for kulturmiljøpolitikken:

- **Bevaring og bruk:** tiltak og aktiviteter for å bevare og restaurere kulturmiljø og kulturminner.
- **Kunnskap og kompetanse:** tiltak og aktiviteter for å innhente og fremme kunnskap og forskning.
- **Opplevelse og engasjement:** tiltak og aktiviteter for å formidle og skape engasjement.
- **Urfolk og nasjonale minoriteter:** tiltak og aktiviteter for løfte frem, bevare og synliggjøre kulturminner knyttet til urfolk og minoriteter.

Prioriterte kulturminnetema

Bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø har følgende deltemaer:

- **Deltema 1: Steders identitet og særpreg»** Innsatsen innenfor deltemaet skal bidra til at identiteten og særpreget i bygder og byer ivaretas i arealplanleggingen.

- **Deltema 3: Der vi møtes.** Innsatsen innenfor deltemaet skal bidra til at viktige kulturmiljø som forteller historiene knyttet til offentlige, religiøse, sivile og kulturelle fellesskap av ulik karakter og ulikt omfang blir bevart og brukt.
- **Deltema 3: Der vi bor.** Innsatsen innenfor deltemaet skal bidra til å sikre at boligområders historiske struktur og kvaliteter synliggjøres og blir ivaretatt.

Bevaringsstrategi for næringers og industriens kulturmiljø har følgende deltemaer:

- **Deltema 1: Industrien som bygde samfunnet.** Innsatsen innenfor deltemaer skal bidra til en mer helhetlig tilnærming til store industrimiljø ved å gjøre det mulig å bevare og formidle store og komplekse industrianlegg, blant annet gjennom en tverrfaglig innsats for å utvikle dokumentasjon.
- **Deltema 2: Våre mangfoldige næringer.** Innsatsen innenfor deltemaer skal bidra til bevaring og økt bruk av et større mangfold av kulturmiljø, blant annet ved å synliggjøre at ombruk av større næringsbygg og -arealer kan gi en betydelig reduksjon i klimagassutslipp.
- **Deltema 3: Industriens logistikk.** Innsatsen innenfor deltemaer skal bidra til å synliggjøre bevegelige kulturminner og infrastruktur som del av næringers og industriens kulturmiljø og bidra til at bevegelige kulturminner kan brukes i bevart infrastruktur.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Fylkeskommunen har en rekke lovpålagte oppgaver i dag som er underfinansiert fra statens side, og mye av virksomheten på kulturarvfeltet er knyttet til oppfølging av forvaltningsoppgavene. Oppgaver ut over dette, der fylkeskommunene kan og bør ha en viktig rolle i gjennomføring av strategiene, må følges opp med økonomiske og andre virkemidler. Dette gjelder både oppfølging av de forvaltningsmessige sidene knyttet til realisering av deler av strategien, men også for å gjøre oss i stand til å fylle viktige roller som mobilisator, nettverksbygger, rådgiver, samarbeidspartner mv. I tillegg bør staten også følge opp med målrettede prosjektmidler til f.eks. frivillighet, kommuner og kunnskapsinstitusjoner som vil fylle viktige roller og gjøre viktig innsats for nå strategiens mål. De senere årene er det lagt mange nye oppgaver på fylkeskommunene uten at virkemidler følger med. Dette utarmer kapasitet og kompetanse til å gjøre kjerneoppgaver, og fører til at det er stor stramhet i ressursituasjonen i fylkeskommunene.

Bevaringsstrategiene fremstår som overordnede og generelle når det gjelder innsatsområder og prioriterte tema. For å sikre et mer målrettet og effektivt arbeid med strategiene bør fylkeskommunen selv foreta en vurdering av hvilke prioriteringer og tiltak vi ønsker å gjennomføre i de kommende årene. En slik tilnærming vil sikre at bevaringsarbeidet er bedre tilpasset lokale forhold i Buskerud. Fylkeskommunedirektøren anbefaler at det legges frem en sak for hovedutvalget som konkretiserer fylkeskommunens oppfølging av bevaringsstrategiene. Saken skal ses i lys av ny regional plan.

Bærekraftkonsekvenser

Ivaretagelse av kulturmiljø er et viktig bærekraftmål. Innsats for å verne om og sikre verdens kultur og naturarv er omtalt i et eget delmål under bærekraftmål 11 Bærekraftige byer og samfunn. Gode strategier for hvordan innsatsen for dette kan forankres bedre og gjøres mer kraftfull vil bygge opp under måloppnåelsen.

Bevaring og bruk av kulturmiljø bidrar til måloppnåelse innenfor flere av de andre bærekraftmålene. Kulturmiljø har betydning for enkeltmenneskers identitet, trivsel og selvforståelse, da den bidrar til å gi steder særpreg og egenart og er en viktig ressurs for lokalsamfunns- og næringsutvikling. Det er derfor et vesentlig mål å fremheve kulturhistoriske bygninger, plasser, anlegg, gater, tråkk og spor i landskapet som en ressurs i by- og stedsutviklingen. Bevaring av kulturarv har også en økonomisk effekt og kan være et viktig bidrag i arbeidet for å begrense klimagassutslippene.

Bevaringsstrategiene bygger også opp under bærekraftmål 17 om samarbeid for å nå målene, gjennom å vektlegge samarbeid på tvers av forvaltningsnivå, og mellom offentlig forvaltning og sivilsamfunnet. Dette gjelder også strategiens mål om å legge til rette for bredere engasjement, økt samhandling og medvirkning.

Fylkeskommunedirektørens samlede vurderinger

Bevaringsstrategiene inneholder konkrete prioriteringer som gjør det mulig å spisse innsatsen mot utvalgte tema. Fylkeskommunedirektøren mener at strategiene som arbeidsverktøy kan bli gode redskap for å legge til rette for bredere engasjement, økt samhandling og medvirkning, og å ta i bruk en større bredde av virkemidler enn de juridiske og økonomiske. Dette er arbeidsmåter som fylkeskommunen er godt kjent med i dag og som vi utøver gjennom å virke som pådriver, samarbeidspart, partner, nettverksbygger, rådgiver og myndighet på kulturarvfeltet i dag. Fylkeskommunedirektøren ser at fylkeskommunen vil ha en viktig rolle i gjennomføring av strategiens målsettinger, og at dette er oppgaver vi gjerne tar fatt på.

For å sikre effektiv implementering og måloppnåelse, er det avgjørende at strategiene følges opp med en handlingsplan som spesifiserer hva som skal gjøres, når det skal gjøres, og hvem som har ansvar for de ulike oppgavene. En tydelig ansvarsfordeling er nødvendig for å sikre at alle involverte parter vet hva som forventes av dem, slik at fylkeskommunen kan planlegge og prioritere våre ressurser deretter.

Riksantikvaren har signalisert at verdiskapningsmidler skal være et økonomisk virkemiddel inn i arbeidet med bevaringsstrategiene. Offentlige og private aktører kan søke om midler over statsbudsjettet 1429 post 77. I 2024 fikk 1 prosjekt i Buskerud slike midler. Verdiskapningsmidlene kan brukes til å støtte prosjekter som fremmer lokalsamfunnets engasjement og deltakelse i bevaringsarbeidet. Dette kan inkludere tiltak som mobiliserer til samarbeid og felles innsats for næringsutvikling, steds kvalitet, klima og miljø. Ut over dette vil fylkeskommunedirektøren påpeke at prosjektmidler er bra, men at fylkeskommunen også har behov for økonomiske ressurser for å sikre kapasitet til å følge opp strategiene.

Bevaringsstrategiene inneholder faglige tema som fylkeskommunedirektøren vurderer som gode og relevante for Buskeruds kulturarv. Temaene er konkrete når det gjelder valg av tema, som f.eks. Industrien som bygde samfunnet, og gir godt rom for å utvikle regionale satsinger, prosjekter eller tiltak viktige for Buskerud innenfor dette, f.eks. knyttet til bergverksindustri, skogbruk/tømmer eller reiseliv, som er næringer som har vært med på å forme Buskerudsamfunnet. Vi har derfor få konkrete, faglig innspill til strategiene, med unntak av punktene under.

Kommentarer til konkret innhold i Bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø

Definisjon av bygdesentrum

Strategien dekker alle små og store bygdesentre. Strategien er noe uklar når det gjelder definisjonen av bygdesentrum, spesielt i forhold til førreformatorisk tid. Når det gjelder middelalderkirkesteden, med stående stavkirker eller stavkirketomter, representerer disse de gamle førreformatoriske

bygdesentrene i Buskerud. Disse sentrene samsvarer ikke alltid med de nyere sentrene. Et eksempel er Gol, hvor Gol gamle kirkested er det gamle førreformatoriske sentrumet, mens Gol sentrum er det nyere bygdesentrumet. Fylkeskommunedirektøren tolker det slik at de gamle middelalderkirkestedene er inkludert i denne strategien og ikke faller under Riksantikvarens Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø.

Deltema 2: Der vi møtes

Strategien foreslår å prioritere fellesskapets kulturminner, men fylkeskommunedirektøren mener at det også bør rettes et spesielt søkelys mot demokratiets kulturminner. Demokratiets kulturminner representerer fundamentet for våre samfunnsverdier og politiske systemer. Disse kulturminnene gir oss innsikt i utviklingen av demokratiske prinsipper og praksiser. Dette er spesielt viktig i en tid hvor demokratiske verdier kan være under press, og hvor det er behov for å styrke forståelsen og engasjementet for demokrati. Mange kulturminner tilknyttet demokratiutviklingen er i dag truet. I Buskerud kan dette være plasser, offentlige bygg eller forsamlingslokaler for lokalbefolkning og frivillighet som har gått ut av bruk.

Vedtaksmyndighet

Saken sluttbehandles i Hovedutvalget for kultur, idrett og folkehelse etter delegasjon.